

K O N W I K T
S Z L A C H E C K I
W T A R N O P O L U
1 8 5 6 - 1 8 8 6

Słownik wychowanków

L u d w i k G r z e b i e ń
B e a t a T o p i j - S t e m p i ń s k a

W y d a w n i c t w o W A M
Akademia Ignatianum w Krakowie
K r a k ó w 2 0 1 6

Spis treści

Wstęp	7
Introduction	13
Bibliografia	21
Biogramy wychowanków konwiktów szlacheckich w Tarnopolu 1856-1886	25
Indeks osób	301

Wstęp

Po kasacie Towarzystwa Jezusowego w 1773 roku jezuici pozostali jedynie w Rosji. Przez prawie pół wieku kontynuowali na terytorium dawnych ziem polskich, zabranych przez Rosję, działalność edukacyjną, na przykład w Połocku. Wypędzeni z Rosji przez cara Aleksandra I, w 1820 roku osiedlili się za pozwoleniem władz austriackich w Galicji, między innymi w Tarnopolu. Już 6 listopada 1820 roku otwarli tam szkoły publiczne z infimą, a następnie z gramatyką i syntaksą¹. Rok później, 1 października 1821 roku w Tarnopolu utworzono gimnazjum, a w 1823 roku studia filozoficzne dla studentów świeckich i kleryków jezuickich. W latach 1825-1826 zbudowano budynek szkolny. Kadre nauczycielską stanowili profesorowie byłej Akademii Połockiej: Jakub Condrau, Józef Cytowicz, Maurycy Połoński, Wincenty Buczyński, Piotr Jacobs, Jerzy Schneilin i Jan Oeillard. Jezuici dbali o to, by nauka odbywała się na wysokim poziomie, a młodzież była wychowywana w duchu patriotycznym. Wynikiem takiego podejścia do wychowania był między innymi udział uczniów w spiskach patriotycznych w latach 1832-1833. Z tego powodu kilku z nich aresztowano w 1834 roku.

W 1836 roku prowadzone w Tarnopolu studia filozoficzne dostosowano do jezuickiej *Ratio studiorum*. Istotnym wydarzeniem w życiu szkoły było powołanie 8 grudnia 1836 roku, za zgodą samego cesarza Ferdynanda I, akademickiej Sodalicji Mariańskiej. W 1824 roku szkoły liczyły 394 uczniów, a już w 1836 roku – około 500 uczniów. Ponad 300 uczniów uczęszczało do gimnazjum, a 130-150 na studium filozofii. W latach 1821-1848 roku jezuickie publiczne gimnazjum tarnopolskie należało do ważnych ośrodków szkolnych w Galicji. Wraz z uruchomieniem gimnazjum we wrześniu 1821 roku jezuici otwarli również w Tarnopolu konwikt dla młodzieży szlacheckiej. Początkowo był to

¹ Nazwy pierwszej, drugiej i trzeciej klasy szkoły humanistycznej. Od podstaw nauki języka łacińskiego w klasie pierwszej przechodzono w kolejnych klasach do biegłego władania i posługiwania się tym językiem. Por. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995*, oprac. L. Grzebień przy współpracy zespołu jezuitów, Kraków 1996, <<http://www.jezuici.krakow.pl/bibl/enc.htm>> (dostęp: 12.12.2014).

prywatny dom wychowawczy pod kierunkiem Jana Oeillarda, ale już w kolejnych latach (1822-1823) zbudowano dwupiętrowy gmach konwikt z kilkudziesięcioma pokojami. Jezuici zdecydowali, że pozostaną przy prywatnym konwikcie. Postanowili, że najpierw naukę rozpoczną uczniowie w czterech niższych klasach gimnazjum, a następnie zdecydowali o otwarciu czterech wyższych klasy gimnazjalnych z kursem przygotowawczym. Uczniowie konwikt w Tarnopolu pochodzili z całej monarchii austriackiej oraz z zaboru rosyjskiego i pruskiego. Uczęszczali na wykłady do jezuickich szkół publicznych, ponadto jezuici zadbali o dodatkowe wykształcenie i wychowanie powierzonej im młodzieży.

W konwikcie, od początków jego istnienia, działał również teatr. Jego reżyserem i kierownikiem był najpierw Jan Oeillard (1821-1832), a potem Jan Menet (1832-1838). Najczęściej wystawiano polskie oraz niemieckie komedie i tragedie, uświetniając wizyty wybitnych gości odwiedzających Tarnopol.

Wiosna Ludów w Galicji miała także wpływ na dalsze funkcjonowanie konwikt w Tarnopolu. W maju 1848 roku rząd austriacki wydał nakaz rozwiązujący gimnazjum i studia filozoficzne. Zgodnie z tą decyzją jezuici zakończyli w czerwcu rok szkolny i ulegli rozproszeniu. Wznowienie działalności zakonu w monarchii austriackiej nastąpiło w 1852 roku, jednak dopiero 13 czerwca 1853 roku przywrócono jezuitom administrację kościoła i zwrócono na własność konwikt w Tarnopolu. Nie udało się jezuitom uzyskać praw państwowych dla otwartego ponownie w 1856 roku konwikt. Zadecydowano, o prywatnym charakterze konwikt, w którym młodzież będzie się uczyła przedmiotów w zakresie szkoły średniej, ale już bez studiów filozoficznych. W 1872 roku wznowiła działalność akademicka Sodalicja Mariańska. W 1872 i 1877 roku poszerzano i zmodernizowano gmach konwikt. W szkole obowiązywał austriacki system nauk. W miejsce dawnego gimnazjum jezuickiego utworzono w Tarnopolu gimnazjum państwowe, z którym jezuici ściśle współpracowali, zapewniając swoim wychowankom możliwość uzyskania matury państwowej. Język polski został wprowadzony jako wykładowy do konwikt w 1867 roku. W konwikcie czynny był nadal teatr szkolny².

² Rektorami kolegium i konwikt po wznowieniu działalności zakonu w 1852 roku byli: Jan Zranicki (superior) 1852-1856, Franciszek Kautny 1856-1861, Jan Galicz 1861-1867, Adolf Kamiński 1867-1871, Kasper Szczepkowski 1871-1874, Adolf

Po nieudanych rozmowach z dominikanami dotyczącymi przejścia na własność zajmowanych dotąd budynków jezuiti zdecydowali się na przeniesienie konwiktu z Tarnopola do Chyrowa. W 1886 roku umieścili w Chyrowie tylko uczniów niższych klas. Natomiast uczniowie klas wyższych, było ich 29, potem 22, pozostali jeszcze przez rok w konwiktzie tarnopolskim, uczęszczając do publicznego gimnazjum. Ostatecznie jezuiti zamknęli konwikt w Tarnopolu w 1887 roku³.

Konwikt tarnopolski był w II połowie XIX wieku jedyną polską szkołą prywatną i konwiktem dla synów ziemiaństwa i wyższych urzędników państwowych ze wszystkich trzech zaborów (austriackiego, rosyjskiego i pruskiego). Odgrywał więc ważną rolę w podtrzymaniu polskości na ziemiach zabranych. W pierwszym roku działalności konwikt kształcił 27 uczniów, w następnym 60, a w późniejszych latach około 100. Największą liczbę konwiktorów jednocześnie – 130 zanotowano w 1872 roku, w 1873 roku było ich 122. W okresie 30-lecia działalności konwikt (1856-1886) skorzystało więc z niego około 670 uczniów. Sodalicja Mariańska obejmowała w tym czasie razem 170 uczniów.

Wychowankowie tarnopolscy nie posiadali swojej własnej organizacji, nie organizowali też częstszych zjazdów, stąd ich losy nie są nam dokładnie znane. W czasie zjazdu konwiktorów w 1906 roku, zorganizowanego z okazji 50-lecia otwarcia konwikt, nie posiadano dokładnych informacji o wszystkich wychowankach, stąd w wydanej okolicznościowej publikacji między żyjącymi podano niektóre osoby już zmarłe, na przykład Józefa Buttlera. Publikacja wylicza 638 konwiktorów, w tym 103 zmarłych i 535 żyjących⁴. Zachowane źródła wskazują jednak, że przez konwikt „przeszło” około 730 wychowanków.

Duży procent wychowanków konwikt stanowił uczniowie klas przygotowawczych i pierwszych, a więc chłopcy bardzo młodzi. Rodzice wyrażali nadzieję, że wychowawcy wprowadzą ich dzieci do grona rówieśników, a zarazem dadzą im podstawy wiedzy szkolnej, by potem mogły już bez trudności uczyć się w szkołach publicznych. Dlatego też najwięcej dzieci przebywało w konwiktzie jedynie okresowo od

Kamiński 1874-1880, Marian Morawski 1880-1883, Paweł Rubon 1883-1886, Piotr Bapst 1886-1887.

³ M. Maciszewski, *Historia gimnazjum tarnopolskiego, Okres I: 1820-1848*, Tarnopol 1896; S. Załęski, *Jezuici w Polsce*, t. V, Kraków 1906, s. 924, przypis 2.

⁴ *Pamiętnik zjazdu – Pamiętnik zjazdu konwiktorów tarnopolskich z roku 1856-1886 we Lwowie, w dniach 26, 27, 28 i 29 maja 1906*, Lwów 1906.

roku do trzech lat. Nieliczna tylko grupa wychowanków pozostawała w konwiktie od I do VIII klasy, czyli do matury.

W konwiktie przebywali głównie synowie bogatych ziemian z Galicji, Podola, Wołynia, Litwy i Wielkopolski. O skierowaniu synów do konwiktu tarnopolskiego decydowały często związki rodzinne i środowiskowe rodzin konwiktorów. Możemy zaobserwować kilka wyraźnie skryształizowanych środowisk, z których wywodziły się dzieci, oraz określić pokrewieństwo lub inne związki łączące wychowanków. Nieliczną tylko grupę wychowanków stanowili synowie wyższych urzędników państwowych lub przedsiębiorców, którzy posiadali zarówno ambicje, jak i środki finansowe na kształcenie swych dzieci w konwiktie. W konwiktie znaleźli się również, choć już bardzo nieliczni, synowie rodzin powiązanych z jezuitami tarnopolskimi różnymi więziami współpracy, głównie gospodarczej.

Prywatny konwikt nie prowadził szerszej akcji wydawniczej, stąd nie posiadamy ani drukowanych rocznych katalogów uczniów, ani też rocznych programów szkolnych. Na podstawie nielicznych źródeł archiwalnych możemy jednak odtworzyć skład osobowy konwiktów i zarysować jego organizację. W konwiktach, choć prywatnych, dostosowano system nauczania ściśle do obowiązujących przepisów prawa austriackiego. W każdej chwili uczniowie mogli przejść z konwiktów do szkół publicznych, mogli też stamtąd do konwiktów przybywać. Głównym zadaniem jezuitów było wychowanie dzieci i młodzieży, stworzenie im właściwych warunków dojrzwania i samodzielnego postępowania. Rodzice wymagali, by jezuita dbali o zdrowie, naukę języków obcych, uprawianie sportu, wychowanie estetyczne (muzyka, śpiew, taniec), a także o wychowanie moralne wychowanków. Posiadamy wyjątkowo dużo informacji dotyczących wymagań stawianych przez rodziców w ciągu ostatniego dziesięciolecia istnienia konwiktów.

W odróżnieniu od konwiktów jezuitów w Chyrowie, który posiada bardzo dużo opracowań w postaci książek i artykułów, o konwiktach w Tarnopolu z lat 1856-1886 nikt dotąd szerzej nie pisał. Stąd też pochodzą liczne w literaturze, nawet naukowej, błędy i niejasności co do określenia miejsca kształcenia się wielu wybitnych ludzi. Podstawowe źródła stanowią dziś rękopisy zachowane w Archiwum Księży Jezuitów w Krakowie oraz publikacje o poszczególnych wychowankach. Sam konwikt w latach 1856-1886 opisuje tylko jedna publikacja jubileuszowa z 1906 roku. W XX wieku ukazały się dwie cenne źródłowe publikacje poświęcone braciom Michałowi i Stanisławowi Wysockim

(*Przemówiły stare listy*, Kraków 1986) oraz Mycielskim (*Gębickie zapiski historyczne. Od Anny z Mycielskich Radziwiłłowej do gen. Stanisława Rostworowskiego*, Gębice 2014). Zawarte w obu wydawnictwach listy ukazują wewnętrzne życie konwiktów, ale też zawierają wiele informacji dotyczących wychowanków innych rodzin ziemiańskich.

Ponieważ konwiktorzy pochodzili głównie z rodzin szlacheckich, utytułowanych, stąd podstawą identyfikacji osób są przede wszystkim polskie herbarze. Istnieją też publikacje dotyczące polskich rodów na Wołyniu czy Podolu, które pozwalają na określenie statusu społecznego niektórych z nich. Wystarczy tu wspomnieć Helleniusza (Iwanowski), który we *Wspomnieniach polskich czasów* (t. 2, Lwów 1894) opisuje ważniejsze rody Ukrainy i Wołynia, wśród których pojawia się wiele nazwisk rodziców Tarnopolczyków, między innymi Młodeckich, Turkułłów, Sarneckich, Sobańskich, Jaroszyńskich, Podhorskich, Zaleskich, Jezierskich, Leszczyńskich i innych. Również liczne publikacje współczesne o polskich Kresach Wschodnich stanowią bardzo pomocną literaturę do poznania składu osobowego konwiktów tarnopolskiego.

W Archiwum Prowincji Polski Południowej jezuitów w Krakowie istnieją tylko nieliczne źródła rękopiśmienne dotyczące konwiktów tarnopolskiego. Zachował się wprawdzie „Dziennik Konwiktów Tarnopolskiego 1858-1868” (ATJKr. 452), ale ten z nakazu prowincjała Józefa Browna nie podaje w tekście żadnych nazwisk ani profesorów, ani alumnów, aż do 1865 roku, kiedy to prowincjał Kasper Szczepkowski nakazał podawanie wykazu wychowanków poszczególnych roczników na początku nowego roku szkolnego (wrzesień). Niestety i tego polecenia nie zawsze przestrzegano. Również drugi tom dziennika konwiktów z lat 1863-1883 (ATJKr. 456) też tylko przypadkowo podaje nazwiska konwiktorów, którzy przybywali do konwiktów lub go opuszczali.

Zachowała się „Księga pamiątkowa uczniów Konwiktów Tarnopolskiego SJ” z lat 1856-1880 (ATJKr. 648), która jednak poza nazwiskami i imionami konwiktorów nie zawiera żadnych innych informacji, a rubryki, pozostawione na informacje, są puste.

Najcenniejszy jest jednak „Spis uczniów Konwiktów Tarnopolskiego zaczęty 14 marca 1880” (ATJKr. 788), który wspomina niemal wszystkich konwiktorów przebywających w konwiktach w latach 1880-1885, a zatem również tych, którzy przybyli wcześniej, ale przebywali w Tarnopolu jeszcze po 1880 roku, czyli około 290 osób. Spis ten ma dodatkową wartość; podaje nie tylko pochodzenie konwiktorów, ale też uwagi rodziców co do zakresu dodatkowego nauczania i wychowania.

Dwa zachowane druki: „Wykaz nagród i wyszczególnień z nauk i zachowania zasłużonych przez uczniów Zakładu św. Stanisława Kostki w Tarnopolu w r. 1874” (Tarnopol 1874, wykaz wklejony do ATJKr. rkps 648) oraz „Uczniowie 1885-86 – Uczniowie Konwiktu Tarnopolskiego Tow. Jezusowego z roku 1885-86” (Tarnopol 1886, wykaz wklejony do ATJKr. rkps 788) uzupełniają posiadane wykazy rękopiśmienne. Zachowało się kilkanaście drukowanych programów z okazji zakończenia roku szkolnego oraz uroczystości szkolnych, w których wymieniono nazwiska konwiktatorów jako aktorów, recytatorów i mówców organizowanych imprez. Znajdują się one głównie w rękopisie „Różne akademie, dialogi odczyty Konwiktu Tarnopolskiego” (ATJKr. 959).

Niewielką wartość posiadają „Rachunki konwiktu tarnopolskiego” (ATJKr. 1176, od nr 63) z lat 1856-1874, które przedstawiają wpłacane czesne, zwykle co semestr, w wysokości 210 fl (z małymi odchyleniami). Pozwalają na ustalenie okresu pobytu w konwiktach niektórych alumnów. Niekiedy jednak rodzice zalegali z opłatą i wpłacali ją o wiele później, co wymaga ostrożności w ich odczytywaniu.

Poszczególne hasła biograficzne podają: nazwisko i imię konwiktora, w miarę możliwości daty ramowe życia oraz imiona rodziców, okres pobytu w konwiktach, niekiedy zakres nauczania dodatkowego, dalsze losy konwiktatorów oraz bibliografię.

Mamy nadzieję, że taki układ słownika rozszerzy zakres naszej wiedzy o wychowaniu i nauczaniu w XIX wieku, szczególnie w odniesieniu do bogatego ziemiaństwa Kresów Wschodnich, oraz ukaże ponadrozbiorowe więzi Polaków.

Introduction

After the dissolution of the Jesuit Order in 1773, Jesuits remained only in Russia. For almost half of a century, they continued their educational activities on the former Polish land annexed by Russia, among other places in Polotsk. In 1820, expelled from Russia by Tsar Alexander I, Jesuits settled in Galicia, with the permission of the Austrian authorities, among other places, in Ternopil. Already on 6th November 1820, they opened public schools of humanities with infima and then grammar and syntax.¹ A year later, on 1st October in 1821, in Ternopil, a lower secondary school was created and in 1823 a college of philosophy for lay students and Jesuit clerics. In the years 1825-1826, the school building was erected. On the teaching faculty, there were academic teachers from the former Academy of Polotsk such as Jakub Condrau, Józef Cytowicz, Maurycy Płoński, Wincenty Buczyński, Piotr Jacobs, Jerzy Schneilin and Jan Oeillard. Jesuits strove to maintain high standards of education and the young people were educated fostering their patriotic awareness. Such an educational approach resulted in students' participation in political conspiracies in the years 1832-1833. For this reason, several students were arrested in 1834.

In 1836, the college of philosophy in Ternopil was adapted to comply with the Jesuit *Ratio studiorum*. The creation of the academic Sodality of Our Lady on 8th December in 1836, with the consent of Emperor Ferdinand I, was a significant event in the school life. In 1824, there were 394 students in the schools and in 1836 about 500 students. Over 300 students attended the lower secondary school whereas in the college of philosophy there were between 130-150 students. In the years 1821-1848, the public, Jesuit lower secondary school in Ternopil belonged to significant educational centres in Galicia. Along with

¹ The names for the first, second and third grades of school of humanities. They were derived from the basics of Latin when students started learning and in the subsequent grades when they gained fluency in the language. *Encyclopedia of the Knowledge about Jesuits in the Lands of Poland and Lithuania 1564-1995*, research paper L. Grzebień in cooperation with a Jesuit team, Krakow 1996, <<http://www.jezuici.krakow.pl/bibl/enc.htm>> [access: 12.12.2014].

the creation of the lower secondary school, in September 1821 also in Ternopil, Jesuits opened a monastic boarding school for the young people from the gentry. Initially, it was a private educational institution run by Jan Oeillard, but already in the following years (1822-1823), a two-floor building was erected with a few dozen rooms. Jesuits decided to maintain a private monastic boarding school. Then, they made a decision to open four lower grades of lower secondary school and then they created four higher grades of lower secondary school with a preparatory course. Students from the Ternopil monastic boarding school came from the entire Austrian monarchy as well as from the land under the Russian and Prussian Partition. They attended lectures in Jesuit public schools. Moreover, Jesuits ensured that the youth entrusted to their care obtained proper additional education.

Furthermore, since the early days of the monastic boarding school, a theatre functioned there. Initially, Jan Oeillard (1821-32) and later Jan Menet (1832-38) were its directors and managers. The theatre most often staged Polish and German comedies and tragedies adding splendour to prominent guests visiting Ternopil.

The Spring of Nations in Galicia also influenced the further existence of the monastic boarding school in Ternopil. In May 1848, the Austrian government issued an order to dissolve the lower secondary school and the college of philosophy. Pursuant to that decision, Jesuits completed the school year in June and then dispersed. The resumption of the order's activities took place in the Austrian monarchy in 1852. However, it was only on 13th June 1853 that Jesuits regained church administration and the monastic boarding school's property in Ternopil. Jesuits failed to obtain state status for the monastic boarding school reopened in 1856. The monastic boarding school was to remain private and young people were to study subjects within the scope of secondary school, but without the possibility to attend the college of philosophy there. In 1872, the academic Sodality of Our Lady again resumed its activities. In 1872 and 1877, the school building was extended and modernised. The Austrian educational system operated in the school. Instead of the former Jesuit lower secondary school, a state lower secondary school in Ternopil was established, which Jesuits cooperated tightly with so that their students would take and pass the state secondary school leaving exam. The Polish language was introduced as language of instruction into the monastic

boarding school in 1867. The school theatre did not cease to function in the monastic school.²

After unsuccessful talks with Dominicans concerning the appropriation of the occupied buildings, Jesuits decided to transfer the monastic boarding school from Ternopil to Khyriv. In 1886, only students from lower grades were transferred to Khyriv. While the students of higher grades, there were 29, later 22 of them, remained for a year in the Ternopil monastic boarding school attending public lower secondary school. Eventually, Jesuits closed the monastic boarding school in Ternopil in 1887.³

In the second half of the 19th century, the monastic boarding school in Ternopil was the only Polish private school and the monastic boarding school for the sons of the Polish landed gentry and senior government officials from all three Partitions (Austrian, Russian and Prussian). Therefore, it fulfilled a prominent role in maintaining and nurturing Polish patriotic awareness and identity on the annexed land. In the first year of its existence, there were 27 students, in the next year, 60 students and in the later years, there were about 100. In 1872, there were 130 alumni of the monastic boarding schools, which was the highest number. In 1873, there were 122 students. In the 30 years of its existence (1856-1886), there were altogether 670 students in the monastic boarding school. The Sodality of Our Lady brought together 170 students.

Ternopil students did not have their own association, they did not organise frequent meetings or conventions therefore their life courses are not well-known. During the convention of monastic boarding school in 1906, organised to commemorate the 50th anniversary of the monastic boarding school's creation, there was no precise information about all its students. Thus, in the occasional publication, among the living alumni, some already deceased students were mentioned, for instance, Józef Buttler. The publication enumerates 638 alumni, 103

² After the activities of the order were resumed in 1852, Jan Zranicki (superior) 1852-56, Franciszek Kautny 1856-61, Jan Galicz 1861-67, Adolf Kamiński 1867-71, Kasper Szczepkowski 1871-74, Adolf Kamiński 1874-80, Marian Morawski 1880-83, Paweł Rubon 1883-86, Piotr Bapst 1886-87 were the Rectors of the philosophy college and monastic boarding school.

³ M. Macieszewski, *The History of the Ternopil Monastic Boarding School, Period I: 1820-1848*, Ternopil 1896; S. Załęski, *Jesuits in Poland*, vol. V, Krakow 1906, p. 924, footnote 2.

deceased and 535 living.⁴ Nevertheless, the preserved sources indicate that there might have been altogether about 730 students of the monastic boarding school.

A significant percentage of the monastic boarding school's students were the young people attending the preparatory course and the first grade, therefore very young boys. Their parents expressed hopes that their teachers would introduce them into circles of their peers and would provide them with the school knowledge base so that they would continue without difficulty their education in public schools. As a result, the greatest number of children remained in the monastic boarding school only temporarily for a year up to three years. Only a small group of students remained in the monastic boarding school from the first until the eight grade, which means until they took the secondary school leaving exam.

In the monastic boarding school, there were mainly sons of the rich landed gentry from Galicia, Podolia (*Podole*), Wolyn, Lithuania and Greater Poland (*Wielkopolska*). The decision to send their sons to the Ternopil monastic boarding school was influenced by their family and social connections. Several clearly specified environments the students came from may be observed. We can also analyse family relations and other connections between the alumni. A relatively small group of the alumni were the sons of senior government officials or entrepreneurs, who had both ambitions and financial means to educate their offspring in the monastic boarding school. There were also, even though only few, sons of the families linked by various ties of cooperation with Jesuits from Ternopil. These were mainly economic ties.

The private monastic boarding school did not conduct extensive publishing activities. Therefore, there are neither published annual student catalogues nor annual school curricula. Based on the few archival sources, we may recreate the personal composition of the monastic boarding school and outline its organisation. Although the monastic boarding school was private, the system of education was adjusted to the Austrian legal regulations. At any time, students could be transferred from the monastic school to public schools and they were also able to enrol in the monastic boarding school as well. The main Jesuits' objective was the education of children and young people as well as

⁴ *The Memoir of the Convention - The Memoir of the Ternopil Alumni Convention from the Years 1856-1886 in Lviv, on 26th, 27th, 28th and 29th May 1906, Lviv 1906.*

creating proper conditions for them to gain maturity and undertake independent actions. Parents insisted on Jesuits' taking care of their children's health, on teaching them foreign languages, doing sports, on their aesthetic education (music, singing, dancing) as well as on moral education of their students. There is an exceptional amount of information concerning demands made by parents for the last ten years of the existence of the institution.

Unlike the monastic boarding school in Khyriv, about which there are very many books and articles, until now nobody has written extensively about the monastic boarding school in Ternopil concerning the years 1856-1886. Therefore, there are numerous mistakes and inaccuracies in literature, even the academic one, referring to the place of education of many prominent people. The manuscripts preserved until the present in the Roman Jesuit Archives in Krakow as well as publications about particular students constitute the principal source. As far as the monastic boarding school itself is concerned, in the years 1856-1886, only one commemorative publication was issued in 1906. In the 20th century, two valuable source publications were published devoted to brothers: Michał and Stanisław Wysoccy (*Old Letters Have Spoken*, Krakow 1986) as well as Mycielscy brothers (*Historical Records from Gębice. From Anna Radziwiłłowa of the Mycielscy family to Gen. Stanisław Rostworowski*, Głębice 2014). Letters included in the two publications present the internal life of the monastic boarding school, but also contain a lot of information concerning students from other Polish landed gentry families.

Owing to the fact that students came mainly from noble, titled families, the basis for their identification are, above all, the Polish armorials. There are also publications concerning Polish families in Wolyn or Podolia, which allow to establish the social status of some of the families. It is sufficient to mention Helleniusz (Iwanowski) who in "Recollections from the Polish Period" (vol. 2 Lviv 1894) describes some important families in Ukraine and Wolyn. There are among them many surnames of the Ternopil alumni's parents such as Młodeccy, Turkułłowie, Sarnecy, Sobańscy, Jaroszczyńscy, Podhorscy, Zalescy, Jezierscy, Leczczyńscy and others. Similarly, numerous contemporary publications about the Eastern Borderlands constitute a reliable literature to recreate the personal composition of the monastic boarding school.

In the Archive of the Polish Southern Province of the Society of Jesus in Krakow, there are merely a few manuscript sources concerning

the monastic boarding school in Ternopil. Indeed, "Ternopil Monastic School Journal 1858-1868" (the Archive of the Polish Southern Province of the Society of Jesus in Krakow, MS 452), has been preserved, but by the order of Józef Brown, it contains no surnames of teachers or alumni until 1865 when Kasper Szczepkowski ordered to include the lists of alumni of particular grades at the beginning of the new school year (September). Unfortunately, also this order was not always obeyed. Similarly, the second volume of the journal concerning the years 1863-1883 (the Archive of the Polish Southern Province of the Society of Jesus in Krakow, MS 456) only accidentally mentions the surnames of students who were arriving at or leaving the monastic boarding school.

"The Commemorative Book of the Ternopil Jesuit Monastic Boarding School" concerning the years 1856-1880 (the Archive of the Polish Southern Province of the Society of Jesus in Krakow, MS 648) has been preserved. Nonetheless, apart from names and surnames of the alumni, it contains no information and blank spaces meant for additional information remain blank.

Nevertheless, the most precious document is the "Register of the Alumni of the Ternopil Monastic Boarding School" started on 14th March 1880 (the Archive of the Polish Southern Province of the Society of Jesus in Krakow, MS 788), which mentions almost all alumni from the monastic boarding school in the years 1880-1885, as well as those who enrolled earlier but were still in Ternopil in 1880, which means about 290 people altogether. The register has additional value as it mentions not only the origins of the alumni but also their parents' comments concerning extracurricular activities and education.

Two preserved documents: "The Inventory of Rewards and Distinctions of the Alumni of Saint Stanislaw Kostka School in Ternopil in 1874" (Ternopil 1874, the inventory included in the Archive of the Polish Southern Province of the Society of Jesus in Krakow, MS 648) as well as "The Students of 1885-86 – The Students of the Monastic Boarding School of the Society of Jesus of 1885-86" (Ternopil 1886, the register included in the Archive of the Polish Southern Province of the Society of Jesus in Krakow, MS 788) complete the preserved manuscript registers. A dozen or so printed programmes of the end of the school year celebrations and other school events, which mention alumni participating as actors, reciters, speakers of the organised events have also been preserved. It is mainly the manuscript "Various School Ceremonies, Dialogues and Reading Events of the Ternopil Monastic Boarding

School" (the Archive of the Polish Southern Province of the Society of Jesus in Krakow, MS 959) that contains those programmes.

"The receipts of the Ternopil monastic boarding school" from 1856-1874, which present the tuition of 210 Gulden (with minor variations) paid usually every term, have little value. Nonetheless, they allow to estimate the period of stay in the monastic boarding school of some alumni. However, sometimes parents were in arrears with their tuition and made the payment much later, which requires caution in making estimates.

Particular biographical entries contain the surname and the name of the student, as far as feasible, dates of their birth and death as well as their parents' names, the time they stayed at the monastic boarding school, sometimes the extent of additional education, their further life events and biography.

We do hope that such a layout of the dictionary will extend our knowledge about education and schooling in the 19th century, particularly as far as the rich Polish landed gentry from the Eastern Borderlands is concerned and will reveal Polish bonds retained beyond partitions.

Bibliografia

1. Rękopisy

Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego w Krakowie (ATJKr.)

ATJKr. 452. Dziennik Konwiktu Tarnopolskiego SJ 1858-1868.

ATJKr. 456. Diarium Convictus Tarnopoliensis SJ 1863-1883.

ATJKr. 648. Księga pamiątkowa uczniów Konwiktu Tarnopolskiego SJ.

ATJKr. 765. Księga przychodów i rozchodów Konwiktu Tarnopolskiego, 1880-1886.

ATJKr. 788. Spis uczniów Konwiktu Tarnopolskiego zaczęty 14 marca 1880.

ATJKr. 828. Liber expensarum Collegii Tarnopoli Soc. Jesu, 1873-1887.

ATJKr. 959. Różne akademie i dialogi z Tarnopola, XIX w.

ATJKr. 1176. Akta kolegium tarnopolskiego oraz rachunki konwiktu, 1856-1874.

ATJKr. Biblioteka podręczna, sygn. 7511 – Cz. Blicharski, J. Solarski, Historia I-go Państwowego Gimnazjum Wincentego Pola w Tarnopolu. Cz. II: 1850-1939.

ATJKr. Biblioteka podręczna, bez sygn. Cz. Blicharski, Słownik tarnopolan. T. 1-6. (dalej: Blicharski)

2. Druki

Aftanazy – R. Aftanazy, *Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej*, t. 1-11, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1991-1997

M. Agopsowicz, *Kresowe Pokucie. Rzeczpospolita ormiańska*, Wydawnictwo LTW, Łomianki 2014.

A.K. Banach, *Młodość chłopska na Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1860/61-1917/18*, Księgarnia Akademicka, Kraków 1997.

A. Baranowska, *Kraj modernistycznego cierpienia*, PIW, Warszawa 1981.

W.M. Baudiss, *Wspomnienia z tarnopolskiego konwikt*, „Nasze Wiadomości” 3 (1910-1912), s. 495-503.

- A. Białobłocki, *Absolwenci Gimnazjum i Liceum Świętej Marii Magdaleny w Poznaniu, 1805-1950*, Wydawnictwo PTPN, Poznań 1995.
- E. Biedrzycki, *Historia Polaków na Bukowinie*, UJ, Kraków 1973.
- Bigo, *Skorowidz wszystkich miejscowości 1909* – J. Bigo, *Skorowidz wszystkich miejscowości z przysiółkami w Królestwie Galicyi, Wielkiem Księstwie Krakowskiem i Księstwie Bukowińskiem z uwzględnieniem wszystkich dotąd zaszłych zmian terytoryalnych kraju*, nakład autora, Lwów 1909.
- L. Biliński, *Wspomnienia i dokumenty*, t. 1-2, F. Hoesick, Warszawa 1924.
- Boniecki – A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. 1-16, s.n., Warszawa 1899-1913.
- S. Brzozowski, *Polacy na studiach gospodarstwa wiejskiego w Niemczech w XIX i XX wieku*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1989.
- S. Brzozowski, *Studia rolnicze* – S. Brzozowski, *Studia rolnicze, leśne i weterynaryjne Polaków w Wiedniu od XVIII do XX wieku*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1967.
- J. Buszko, *Polacy w parlamencie wiedeńskim, 1848-1918*, Tamka, Warszawa 1996.
- T. Bzowski, *Ku pamięci* – T. Bzowski, *Ku pamięci zmarłych i poległych chyrowiaków w latach 1939-1946*, Michalineum, Stara Wieś 1946.
- D. Chłapowski, *Chłapowscy. Kronika rodzinna*, oprac. K. Chłapowski, DiG, Warszawa 1998.
- Chwalewik – E. Chwalewik, *Zbiory polskie : archiwa, biblioteki, gabinety, galerje, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie w porządku alfabetycznym według miejscowości ułożone*, t. 1, A-M; t. 2, N-Ż, KAW, Kraków 1991.
- Chyrowiaczy, słownik* – *Chyrowiaczy, Słownik biograficzny wychowanków Zakładu Naukowo-Wychowawczego OO. Jezuitów w Chyrowie, 1886-1939*, WAM, WSF-P Ignatianum, Kraków 2000.
- E. Ciborska, *Leksykon polskiego dziennikarstwa*, Elipsa, Warszawa 2000.
- Cmentarze dawnego powiatu czortowskiego*, oprac. A.S. Czyż i inni, Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”, Warszawa 2007.
- Corpus studiosorum UJ, A-D* – *Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae 1850/51-1917/18, A-D*, red. Jerzy Michalewicz, AUJ, Kraków 1999.
- Corpus studiosorum UJ, E-J* – *Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae 1850/51-1917/18, E-J*, red. Krzysztof Stopka, Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”, Kraków 2006.
- Corpus studiosorum UJ, K-Ł* – *Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae 1850/51-1917/18, K-Ł*, red. Krzysztof Stopka, Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”, Kraków 2009.

- Corpus studiosorum UJ, M-N – Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae 1850/51-1917/18, M-N*, red. Krzysztof Stopka, Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”, Kraków 2011.
- Corpus studiosorum UJ, O-Q – Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae 1850/51-1917/18, O-Q*, red. Krzysztof Stopka, Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”, Kraków 2011.
- Corpus studiosorum UJ, R – Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae 1850/51-1917/18, R*, red. Krzysztof Stopka, Księgarnia Akademicka, Kraków 2013.
- Corpus studiosorum UJ, S-Ś – Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae 1850/51-1917/18, S-Ś*, red. Krzysztof Stopka, Księgarnia Akademicka, Kraków 2014.
- Corpus studiosorum UJ, T-Ż – Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae 1850/51-1917/18, T-Ż*, red. Krzysztof Stopka, Księgarnia Akademicka, Kraków 2015.
- O. Cumft, H.K. Kujawa, *Księga lotników polskich – O. Cumft, H.K. Kujawa, Księga lotników polskich: poległych, zmarłych i zaginionych 1939-1946*, Wydaw. Min. Obrony Narodowej, Warszawa 1989.
- M. Czermiński, *Ś.p. X. Aleksander Mohl T.J. Wspomnienie pośmiertne*, Kraków 1913 (odb. z „Czasu” 2 I 1913).
- W.K. Cygan, *Oficerowie Legionów Polskich 1914-1917. Słownik biograficzny*, t. 3-5, Barwa i Broń, Warszawa 2006-2007.
- L. Dębicki, *Ks. Jan Badeni, prowincjał Towarzystwa Jezusowego*, Kraków 1899 (odbitka z „Czasu” 6(1899)).
- Deo – „Deo, Patriae”
- Dunin Borkowski, *Genealogie – J.S. Dunin-Borkowski, Genealogie żyjących utytułowanych rodów polskich*, Seyfarth i Czajkowski, Lwów 1895.
- Dunin Borkowski, *Rocznik – J.S. Dunin-Borkowski, Rocznik szlachty polskiej II*, K. Łukaszewicz, Lwów 1883.
- J. Dunin-Brzeziński, *Rotmistrz Legionów Polskich. Wspomnienia z lat 1914-1919*, oprac. S.J. Rostworowski, Ajaks, Pruszków 2003.
- Dwudziestopięciolecie działalności Sodalicyi Maryańskiej Panów Ziemi Sannockiej*, Sodalicya Maryańska, Miejsce Piastowe 1917.
- T. Epsztejn, *Edukacja dzieci i młodzieży w polskich rodzinach ziemiańskich na Wołyniu, Podolu i Ukrainie w II połowie XIX wieku*, DiG, Warszawa 1998.
- T. Epsztejn, S. Górczyński, *Spis ziemian Rzeczypospolitej Polskiej w roku 1930. Województwo poznańskie*, Arbor DiG, Warszawa 1992.

- W. Fusek, *Przez piaski pustyń: z dziennika żołnierza Brygady Karpackiej*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1960.
- Gębickie zapiski historyczne – Gębickie zapiski historyczne. *Od Anny z Mycielskich Radziwiłłowej do gen. Stanisława Rostworowskiego*, red. B. Janik, S.J. Rostworowski, Muzeum, Gębice 2014.
- W. Górski, *Powiat mohylowski*, Kraków 1902 – *Powiat Mohylowski w Guberni Podolskiej: opis geograficzno-historyczny wszystkich miast, miasteczek, wsi, przysiółków, futorów, słowem zaludnionych miejscowości w tym powiecie, z dodaniem odpowiednich dokumentów*, zebra. i oprac. Władysław Pobóg Górski, A. Czetwertyńska, Kraków 1902.
- S. Górzyński, *Nobilitacje w Galicji w latach 1772-1918*, DiG, Warszawa 1999.
- K. Grodziska-Ożóg, *Cmentarz Rakowicki w Krakowie*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1983.
- K. Grodziska, *Polskie groby na cmentarzach Londynu*, t. 2, PAU, Kraków 2001.
- S. Grodziski, *Sejm Krajowy galicyjski 1861-1914*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1993.
- L. Grzebień, *Konwikt szlachecki we Lwowie 1842-1848*, w: *Jezuicka ars educandi*, red. M. Wolańczyk, S. Obirek, WAM, WSF-P Ignatianum, Kraków 1995, s. 95-115.
- L. Grzebień, *SPTK – Słownik polskich teologów katolickich 1918-1981*, t. 5-7, red. L. Grzebień, ATK, Warszawa 1983.
- Z. Hauser, *Podróże po cmentarzach Ukrainy*, t. 3, Kraków 2007 – Z. Hauser, *Podróże po cmentarzach Ukrainy – dawnej Małopolski Wschodniej*. T. 3: *Województwo lwowskie (część wschodnia)*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2007.
- Z. Hauser, *Podróże po cmentarzach Ukrainy*, t. 4, Kraków 2009 – Z. Hauser, *Podróże po cmentarzach Ukrainy – dawne województwa I Rzeczypospolitej*, T. 4: *Województwa: wołyńskie, podolskie, braclawskie i kijowskie*, aneks: *Odessa Północna Bukowina, Zadnieprze, Mołdowa, Gruzja*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2009.
- Historia szkolnictwa, oświaty i wychowania na ziemiach odłączonych*, t. V, cz. 1-4, – *Historia szkolnictwa, oświaty i wychowania na ziemiach odłączonych II Rzeczypospolitej – Kresach Południowo-Wschodnich*, oprac. J. Kowalczyk, Kraków 2007.
- Historia szkolnictwa – Seria: Historia szkolnictwa, oświaty i wychowania na ziemiach odłączonych II Rzeczypospolitej – Kresach Południowo-Wschodnich*, t. 1-15, oprac. J. Kowalczyk, Kraków 2002-2015.

- Inskrypcje polskich grobów – Inskrypcje polskich grobów na cmentarzach Podola*. T. 1: Czerwonogród, Jagielnica, Jazłowiec, Kupin, Mielnica Podolska, Międzybóż, Salówka, Stara Sieniawa, Zaleszczyki, Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego „Societas Vistulana”, Kraków 2004.
- Inteligencja polska na Wołyniu w okresie międzywojennym*, Wydawnictwo Neriton, Warszawa 2005.
- L. Jabłonowski, *Pamiętniki*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1963.
- Cz. Jankowski, *Powiat oszmiański – Cz. Jankowski, Powiat oszmiański: materiały do dziejów ziemi i ludzi*, t. 1-4, nakładem wydawcy, W.L. Anycz, Petersburg-Kraków 1896-1900.
- Jasiewicz, *Lista strat*, – K. Jasiewicz, *Lista strat ziemiaństwa polskiego 1939-1956*, „Pomost”, „Alfa-Wero”, Warszawa 1995.
- J. Jarosz, *Szkoła Rolnicza w Czernichowie*, Księgarnia Akademicka, Kraków-Czernichów 1995.
- R. Jurkowski, *Ziemiaństwo polskie – R. Jurkowski, Ziemiaństwo polskie Kresów Północno-Wschodnich 1864-1904: działalność społeczno-gospodarcza*, Przegład Wschodni, Warszawa 2001.
- S. Karwowski, *Dziembowscy herbu Pomian*, „Genealogia” 9 (1997).
- I. Kozimala, *Lwowska Chorażew Harcerzy ZHP w latach 1921-1939*, PWSWE w Przemyślu, Przemyśl 2007.
- Kronika Drohojowskich*, cz. 1-2, nakład rodziny, Kraków 1904.
- Ks. Mieczysław Kuznowicz i jego dzieło, Oficyna Małej Poligrafii Kurii Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego, Kraków 1980.
- Księga pamiątkowa I Gimnazjum w Stanisławowie – Księga pamiątkowa pierwszego Gimnazjum Państw. im Mieczysława Romanowskiego w Stanisławowie : wydana z okazji uroczystości jubileuszowych i zjazdu b. uczniów w dniach 21 i 22 września 1928 roku*, red. W. Trusz, J. Zieliński i Cz. Chowaniec, Komitet Jubileuszowy, Stanisławów 1929.
- A. Kwilecki, *Ziemiaństwo wielkopolskie, Między wsią a miastem*, Wydaw. Poznańskie, Poznań 2001.
- T.W. Lange, *Zakon Maltański w Drugiej Rzeczypospolitej, 1919-1939*, Wydaw. Poznańskie, Poznań 2000.
- W. Lasocki, *Wspomnienia z mojego życia*, Gmina Stoł. Król. Miasta Krakowa, Kraków 1933.
- J. Łempicki, *Herbarz Mazowiecki*, t. 3, Heroldium, Poznań 1998.
- P.S. Łoś, *Szkice do portretu ziemian polskich XX wieku*, Rytm, Warszawa 2005.
- Łoza, *Czy wiesz – S. Łoza, Czy wiesz, kto to jest?*, Główna Księgarnia wojskowa, Warszawa 1938.

- M. Maciszewski, *Historia gimnazjum tarnopolskiego, Okres I: 1820–1848*, s.n., Tarnopol 1896.
- E. Małachowicz, *Cmentarz na Rossie w Wilnie*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1993.
- Międzyzaborowe kontakty ziemiaństwa*, red. W. Caban, S. Wiech, Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego, Kielce 2010.
- Memoriale Sodalitatis sub titulo B.V. Mariae Immaculatae in Convictu Chyrowiensi S.J. Existentis 1889–1890*, Typ. Collegi S.J., Staraviesia 1890.
- K. Millak, *Słownik polskich lekarzy weterynaryjnych biograficzno-bibliograficzny 1394–1918*, Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa 1963.
- K. Miński, *Życiorysy nafciarzy*, INiG w Krakowie, Kraków 1961.
- M. Morawski, Ks. Jan Badeni, „Przegląd Powszechny” 61 (1899).
- S.S. Nicieja, *Cmentarz Łyczakowski we Lwowie w latach 1786–1986*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1988.
- Niemiec – J. Niemiec, *Zakład Naukowo-Wychowawczy Ojców Jezuitów w Chyrowie 1886–1939*, Instytut Europejskich Studiów Społecznych, WAM, Kraków, Rzeszów 1998.
- Obrona Lwowa 1–22 listopada 1918*, t. 3, nakł. Towarzystwa, Lwów 1939.
- R. Ostrowski, *Grabownica Starzeńska*, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Grabownica Starzeńska, Grabownica 2009.
- J. Paclawski, *Ksawery Pruszyński*, PWN, Kraków 1974.
- Pamiętka dwudziestopięcioletnia chyrowskiego konwiktu 1886–1911*, s.n., Chyrów 1911.
- Pamiętka pięćdziesięciolecia Marjańskiej Sodalicii Tarnopolsko-Chyrowskiej 1871–1921*, s.n., Chyrów 1921.
- Pamiętnik chyrowski*, OO. Jezuici, Bąkowice 1903.
- Pamiętnik jubileuszowy – Pamiętnik jubileuszowy konwiktu chyrowskiego 1886–1911*, OO. Jezuici, Bąkowice 1911.
- Pamiętnik zjazdu – Pamiętnik zjazdu konwiktorów tarnopolskich z roku 1856–1886 we Lwowie, w dniach 26, 27, 28 i 29 maja 1906*, Komitet, Lwów 1906.
- Politechnika Lwowska 1844–1945*, Wydaw. Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1993.
- PSB – *Polski słownik biograficzny*, I–XLVI, PAU, Kraków–Warszawa 1935–2010.
- A. Popiel, *Pamięci poległych lotników 1933–1939*, Wydawnictwo Komunikacji i Łączności, Warszawa 1987.

- Posłowie i senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919-1939. Słownik biograficzny*, t. 1-4, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1998-2009
- A. Pruszyńska, *Między Bohem a Słuczą*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 2001.
- PCH – „Przegląd Chyrowski”
- Przemówienie miane przez X. Alexandra Mohla na grobie ś.p. Felicji z Komarów hr. Mohlowej w Wyszkach, nakładem autora, Kraków 1891.
- M. Przybyszewska, *Tarnowski słownik biograficzny*, t. 1, s.n., Tarnów 1991.
- M. Puchowska, *Uroczystości szkolne i jezuicki teatr w Tarnopolu (1820-1886)*, w: *Wkład jezuitów do nauki i kultury w Rzeczypospolitej Obojga Narodów i pod zaborami*, Wydawnictwo WAM, WSF-P Ignatianum, Warszawa-Kraków 2004, s. 563-596.
- Pułaski – K. Pułaski, *Kronika polskich rodów szlacheckich Podola, Wołynia i Ukrainy*, t. 1, E. Wende, Brody 1911; t. 2, DiG, Warszawa 2004.
- Ratio instituendae iuventutis in Convictu Tarnopolitano S.J.*, Tarnopoliae 1881, ss. 30. Rękopis powielany.
- M. Rosco-Bogdanowicz, *Wspomnienia*, t. 1, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1959.
- W. Sarna, *Maciej Hirschler*, „Kronika Diecezji Przemyskiej” 7 (1907).
- A. Rostworowski, *Ziemia, której już nie zobaczysz: wspomnienia kresowe*, Czytelnik, Warszawa 2001.
- J. Rostworowski, *Ś.p. hrabia Michał Sobański. Wspomnienie pośmiertne*, s.n., Kraków 1935.
- S.J. Rostworowski, *Monografia rodziny Rostworowskich. Lata 1386-2012. Tacy byli i są*, t. 1-2, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa 2013.
- Skorowidz (1855) – H. Stupnicki, *Skorowidz wszystkich miejscowości położonych w Królestwie Galicyi i Lodomerji jakoteż w Wielkiem Księstwie Krakowskiem i Księstwie Bukowińskiem, pod względem politycznej i sądowej organizacji kraju wraz z dokładnem oznaczeniem parafii, poczt i właścicieli tabularnych, ułożony porządkiem abecadłowym, z mapą według nowego podziału*, Karol Wild, Lwów 1855.
- Skorowidz dóbr tabularnych – *Skorowidz dóbr tabularnych w Galicji z Wielkim Ks. Krakowskim*. Na najnowszych materyałach urzędowych ułożył Tadeusz Pilat, nakład autora, Lwów 1890.
- Słownik biograficzny duchowieństwa metropolii lwowskiej obrządku łacińskiego ofiar II wojny światowej, 1939-1945*, red. J. Krętosz, M. Pawłowiczowa, Wydawnictwo i Drukarnia Świętego Krzyża, Opole 2007.
- Słownik biograficzny powstańców wielkopolskich 1918-1919*, red. A. Czubiński, B. Ptak, Wydaw. Poznańskie, Wydaw. Poznańskie, Poznań 2002.

- Słownik biograficzny techników polskich*, t. 1-24, FSN-T, Warszawa 1989-2013.
- Słownik biologów polskich*, red. S. Feliksiak, PWN, Warszawa 1987.
- Słownik geograficzny – Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 1-5, F. Sulimierski i Wł. Walewski, Warszawa 1880-1884.
- Słownik muzyków polskich*, red. J. Chomiński, t. 1, A-L, Pol. Wydawn. Muzyczne, Kraków 1964; t. 2, M-Z, Pol. Wydawn. Muzyczne, Kraków 1967.
- Spis ważniejszych miejscowości w powiecie starokonstantynowskim na Wołyniu*, nakł. niektórych ziemian wołyńskich, Stary Konstantynów 1910.
- Spis ziemian, Województwo wołyńskie* – T. Epsztejn, S. Górzyński, *Spis ziemian Rzeczypospolitej Polskiej w roku 1930*. [6], *Województwo poleskie, województwo wołyńskie*, DiG, Warszawa 1996.
- Sprawozdanie Sodalicii Maryańskiej Panów we Lwowie za rok 1907, s.n., Lwów 1907.
- Sprawozdanie Sodalicii Mariańskiej Panów we Lwowie za rok 1908, s.n., Lwów 1908.
- T.J. Stecki, *Steccy Olechnowicze herbu Radwan*, s.n., Poznań 1888.
- P. Szarejko, *Słownik lekarzy polskich XIX wieku*, t. 1-4, Semper, Warszawa 1991-1997.
- Szematyzm Królestwa Galicji – Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1902*, s.n., Lwów 1902.
- Z. Tempka-Nowakowski, *Józef Narzymski i komedja społeczna*, Krakowska Spółka Wydawnicza, Kraków 1922.
- L. Theodorowicz, *Nieco o heraldyce i rodach Ormian polskich*, s.n., Lwów 1925.
- W. Tokarz, *Kraków w początkach powstania styczniowego i wyprawa na Miechów*, t. 1-2, Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, Kraków 1914.
- D. Trzeźniowski, *To czuje „ja”, to czuje „moje ciało”. O poezji Kazimiery Zawistowskiej*, w: *Gender: Wizerunki kobiet i mężczyzn w kulturze*, red. E. Durys i E. Ostrowska, Rabid, Kraków 2005.
- Uruski – S. Uruski, *Rodzina, herbarz szlachty polskiej*, t. 1-13, Gebethner i Wolff, Warszawa 1904-1916.
- W obronie Lwowa* – J. Rogowski, *W obronie Lwowa*, A. Krawczyński, Lwów 1939.
- M. Wańkowicz, *Szczeniące lata*, Czytelnik, Warszawa 1957.
- J. Warnecki, *Najdłuższy mój monolog*, Czytelnik, Warszawa 1971.

- S. Wasylewski, *Czterdzieści lat powodzenia. Przebieg mojego życia*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1959.
- Wieś a dwór na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, red. W. Caban i M.B. Markowski, WSP im. Jana Kochanowskiego, Kielce 1999.
- Wspomnienia Wołyniaka...* – *Wspomnienia Wołyniaka*, Gubrynowicz, Lwów 1897.
- Wykaz nagród 1874 – Wykaz nagród i wyszczególnień z nauk i zachowania zasłużonych przez uczniów Zakładu św. Stanisława Kostki w Tarnopolu w r. 1874*, Tarnopol 1874, ATJKr. rkps 648.
- H. Wysocki, *Przemówiły stare listy*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1986.
- Zakon Maltański w Polsce. Praca zbiorowa*, DiG, Warszawa 2000.
- K. Zawistowska, *Utwory zebrane*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1982.
- S. Załęski, *Jezuici w Polsce*, t. 1-5, W.L. Anycz, Lwów-Kraków 1900-1906. ZCH – „Z Chyrowa”
- Ziemiańscy – Ziemiańscy XX wieku. Słownik biograficzny*, t. I-IX, DiG, Warszawa 1994-2010
- Z. Ziątek, *Ksawery Pruszyński*, PWN, Warszawa 1972.
- Żychliński – T. Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej*, t. 1-31, nakładem autora, Poznań 1879-1908.
- 100 Jahre Kollegium Kalksburg, Festschrift*, Kalksburg 1956.
- 100 lecie Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie*, s.n., Rzym 1966.
- 180 lat Kopca Kościuszki. Materiały Sesji Naukowej, TMHiZK, „Secesja”*, Kraków 2001.

Biogramy wychowanków
konwiktu szlacheckiego w Tarnopolu
1856-1886

A

ABGAROWICZ ABGARO ROMAN

Ur. w 1863, zm. 28 I 1912 w Borysławiu (napis na pomniku cmentarza w Borysławiu). Syn Teodora i Seweryny, obrz. ormiańskiego; adres rodziców: Bratyszów, pow. Niżniów.

W konwiktach od 9 IX 1875, przybył do I klasy gimnazjum, wcześniej uczył się w domu rodzinnym. W 1875/76 był w klasie I, w 1879/80 w klasie IV, a we wrześniu 1881 w klasie VII. W 1880 został przyjęty do Sodalizacji Mariańskiej.

Lekcje dodatkowe: język angielski, fechtunki, tańce, z uwolnieniem od greki i łaciny. Ogólne zalecenia: czuwanie nad chorym uchem, częsta korespondencja, kaligrafia. Opuścił zakład po ukończeniu szkoły.

Właściciel dóbr Czerkawszczyzna k. Czortkowa, radca prawny, członek Sodalizacji Mariańskiej we Lwowie (1907), w 1902 był członkiem rady powiatowej w Czortkowie i należał do Galicyjskiego Towarzystwa Kredytowego, okręgu w Czortkowie. W 1904 brał udział w Zjeździe Mariańskim w Chyrowie.

Miał w Chyrowie syna Józefa (1912-1913, kl. VI-VII), który zginął podczas I wojny światowej 7 V 1915 w szturmie na pozycje rosyjskie.

♦ *Pamiętnik zjazdu*, s. 49; *Szematyzm Królestwa Galicyi*, s. 316, 771; Z. Hauser, *Podróże po cmentarzach Ukrainy*, t. 3, Kraków 2007, s. 28; ZCH 1904, nr 45, s. 109. – ATJKr. 456, s. 415; 648, s. 195; 788, s. 18; 1217 I, k. 345, 346v.

ADERS ADOLF

Ur. ok. 1865. Pochodził niewątpliwie z rodziny urzędniczej we Lwowie, brat Alfreda.

W konwiktach od 1875. Dalsze jego losy nie są znane.

♦ *Pamiętnik zjazdu*, s. 49 (bez adresu).

ADERS ALFRED

Ur. ok. 1863 (w 1876 miał 13 lat) we Lwowie. Pochodził niewątpliwie z rodziny urzędniczej, brat Adolfa.

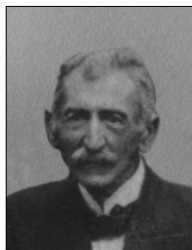
W konwiktach od 1875. W 1875/76 był w klasie II.

6 XI 1876 w konwiktach brał udział w wieczorku deklamacyjno-muzykalnym, a 30 VI 1877 w uroczystości zakończenia roku szkolnego (udział w kapeli).

Adres zamieszkania w 1906: Lwów.

♦ *Pamiętnik zjazdu*, s. 49 (bez adresu). – ATJKr. 648, s. 104; 959, k. 49, 276; 1217 I, k. 345.

AGOPSOWICZ DE HASSO KAZIMIERZ

Ur. w 1849, zm. 13 I 1907 we Lwowie. Syn Kajetana (1814-1879) i Marii z Theodorowiczów (1821-1885), obywatelstwa ormiańskiego, zamieszkałych w Turce koło Kołomyi.

W konwiktach od 1860 do 1866/67. W 1864 był w klasie III, w czerwcu 1865 w klasie IV, a w październiku 1865 w klasie V.

W 1906 mieszkał we Lwowie, ul. Zimorowicza. Brał udział w zjeździe konwiktorów we Lwowie i Tarnopolu w 1906.

Był żonaty z Sabiną z Passakasów (1863-1928). Zmarł w 1907: „Tarnopolczykom ubył znów jeden kolega – d. 13 stycznia zmarł we Lwowie ś.p. Kazimierz Agopsowicz w 58 roku życia” (ZCH 1907, nr 2 [55], s. 96).

♦ *Pamiętnik zjazdu*, s. 49; M. Agopsowicz, *Kresowe Pokucie. Rzeczpospolita ormiańska*, Łomianki 2014, s. 19, 36, 46, 119, 154; ZCH 1907, nr 2 (55), s. 96. – ATJKr. 452, s. 200 (bis), 203, 206; 648, s. 35, 41.

AGOPSOWICZ DE HASSO KAZIMIERZ, prawnik, sędzia

Ur. 4 III 1875 w Puźnikach koło Stanisławowa, aresztowany przez NKWD, skazany 20 II 1940 na karę śmierci, został rozstrzelany lub też zmarł już wiosną 1940. Pochowany – Bykownia: Polski Cmentarz Wojenny w Kijowie-Bykowni.

Syn Jakuba (1845-1917), obrządku ormiańskiego, i Marii z Agopsowiczów (1848-1941), właścicieli ziemskich, adres rodziców: Turka koło Kołomyi. Zapewne bliski krewny poprzedniego Kazimierza.

W konwiku od 1 IX 1885, przybył do klasy I gimnazjum, wcześniej uczył się w domu rodzinnym. W ostatnim roku istnienia konwiku tarnopolskiego 1885/86 uczył się w klasie I. Lekcje dodatkowe: rysunki, gimnastyka, w razie potrzeby korepetycje. Polecenia rodziców: „żadnej kary fizycznej, tylko nacisk moralny i ujęcie przyjemności”.

Potem uczył się w konwiku w Chyrowie (1886-1888, kl. II-III).

W latach 1890-1894 kontynuował naukę w Gimnazjum Franciszka Józefa I we Lwowie. Ukończył studia prawnicze z doktoratem na Uniwersytecie Lwowskim.

W 1902 był sędzią zawodowym w Chomiakówce, w okręgu Gwoździec, należał do rady powiatowej w Kołomyi i do Towarzystwa Gospodarskiego we Lwowie. Przynajmniej od 1909 do 1939 gospodarował również w majątku Tułuków, pow. Kołomyja.

Był żonaty z Marią z Agopsowiczów (zm. w 1967), miał troje dzieci.

♦ *Chyrowiaczy, słownik*, s. 19; M. Agopsowicz, *Kresowe Pokucie. Rzeczpospolita ormiańska*, Łomianki 2014, s. 19, 24, 92, 108, 119-120, 144, 150, 153-154, 156, 158, 173, 176-177, 202, 221, 224, 228, 232, 242, 289, 290; *Szematyzm Królestwa Galicyi*, s. 92, 330, 828; PCH 1935, nr 2, s. 78. – ATJKr. 648, s. 23; 788, s. 268.

B

BABECKI KAJETAN

Ur. w 1857. Pochodził z rodziny szlacheckiej herbu Cholewa, z Babca. Był synem Kajetana (ur. ok. 1820) i Aleksandry Heleny Vivienne de Chateaubrun. Rodzina udowodniła swoje pochodzenie szlacheckie również we Lwowie w 1782, żyła jednak głównie w Królestwie Polskim.

W konwikcie od 29 VIII 1867; przebywał najwyżej do 1870/71. We wrześniu 1867 był w klasie II.

W 1906 mieszkał: Warszawa, Nowogrodzka 26.

Żonaty od 3 IV 1880 z Karoliną Mąkolską.

♦ *Pamiętnik zjazdu*, s. 49; Boniecki I, s. 60. – ATJKr. 452, s. 259; 648, s. 52.

BADENI JAN, jezuita

Ur. 21 VI 1858 w Charbówce na Podlasiu, zm. 5 I 1899 w Krakowie. Syn Seweryna i Józefy z d. Prebendowskiej.

W konwikcie od 23 I 1868.

W 1871/72 był w klasie III, a w 1872/73 w klasie IV. 29 VI 1873 uzyskał świadectwo ukończenia czterech klas gimnazjalnych. 29 VI 1871 brał udział w dialogu klas niższych o dobrym spędzaniu wakacji na uroczystym zakończeniu roku szkolnego. 15 XII 1871 został przyjęty do Sodalicji Mariańskiej.

19 VII 1873 wstąpił do zakonu jezuitów w Starej Wsi; filozofię studiował w Starej Wsi w latach 1879-1881, a teologię w Krakowie w latach 1883-1886, święcenia kapłańskie przyjął 21 VII 1885 w Krakowie.

W latach 1884-1897 publikował w „Przeglądzie Powszechnym” artykuły, sprawozdania oraz recenzje. Wiele uwagi poświęcał problemowi polskiej emigracji. Od 1896 był superiorem we Lwowie, a od 1897 prowincjałem Prowincji Galicyjskiej. Utworzył stałą placówkę misyjną dla pracy wśród polskich emigrantów w USA, zabezpieczył duszpasterską opiekę nad polskimi robotnikami w Budapeszcie, okresowo kierował jezuitów do pracy wśród polskich robotników sezonowych w innych krajach. Jeden z pierwszych w Galicji działaczy społecznych, pozostawił wiele cennych publikacji z tej dziedziny i skierował jezuitów do pracy w organizacjach katolicko-społecznych („Przyjaźń”, „Jedność”) oraz zabiegał o współpracowników i fundusze dla pism robotniczych i ludowych („Pochodnia”, „Słowo Prawdy”, „Grzmot”). Pisał też na tematy Słowiańszczyzny. Mniejszą wartość mają jego prace hagiograficzne.

♦ Dunin-Borkowski, *Genealogie*, s. 131; J. Poplatek, *Badeni Jan*, PSB I, s. 205; L. Grzebień, *SPTK V*, s. 84-88; A.P. Bieś, *Jan Badeni SJ (1858-1899). U początków ruchu społecznego katolików z Galicji*, Kraków 2012; L. Dębicki, *Ks. Jan Badeni, prowincjał Tow. Jez.*, Kraków 1899; M. Morawski, *Ks. Jan Badeni, „Przegląd Powszechny” 61 (1899) 305-316*. – ATJKr. 452, s. 271; 648, s. 57; 959, k. 39; 1217 I, k. 343, 344.

BADENI HR. JÓZEF

Ur. 2 VII 1871 w Branicach, zm. 21 VI 1933 w Krakowie. Syn Stanisława i Cecylii ze Skrzyńskich, właścicieli dóbr; adres rodziców: Branice poczta Pleszów.

W konwiktie od 1 IX 1882, przybył do klasy I gimnazjum. We wrześniu 1882 i 1883/84 był w klasie I, a w ostatnim roku istnienia konwiktu tarnopolskiego 1885/86 w klasie III. Ćwiczenia dodatkowe: gimnastyka, konna jazda. Brak daty odejścia.

Studiował na studium rolniczym Wydziału Filozoficznego UJ w latach 1890-1892 oraz na Uniwersytecie we Wrocławiu w latach 1891-1892.

W 1906 był urzędnikiem Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń we Lwowie. W 1921 wrócił do Krakowa, należał do organizacji katolickich, wizytator Arcybractwa Miłosierdzia, członek Sodalitacji Mariańskiej Panów we Lwowie (1907).

♦ *Pamiętnik zjazdu*, s. 50; Dunin Borkowski, *Genealogie*, s. 135; *Corpus studiosorum UJ*, A-D, s. 83; S. Brzozowski, *Polacy na studiach gospodarstwa wiejskiego w Niemczech*, s. 204; M.B., *Ś.p. Józef hr. Badeni*, „Sodalitias Marianus” XXXII (1933), nr 6, s. 112; *Sprawozdanie Sodalitacji Maryjańskiej Panów we Lwowie za rok 1907*, s. 27. – ATJKr. 456, s. 443; 648, s. 129; 788, s. 196.

BAJEWSKI KAZIMIERZ

Ur. w 1873 w Horodyszczach, parafia Kozłów, pow. Kozowa, zm. 23 VIII 1905 na tyfus. Syn Ignacego i Marii z Wierzchlejskich.

W konwiktie od 2 II 1882, przybył do klasy przygotowawczej. We wrześniu 1882 był w klasie

przygotowawczej, a w roku 1883/84 w klasie I. Uwagi rodziców: „uważać na wszystko, traktować łagodnie, bo łękliwy i nieśmiały”. Uczył się potem w Chyrowie w latach 1886-1890 (kl. II-V). Należał do Sodalitacji Mariańskiej i brał udział w jej zjazdach w Chyrowie.

Właściciel majątku Wybudów, pow. Kozowa, gdzie gospodarował w ostatnich latach życia, ciesząc się opinią człowieka szlachetnego.

♦ *Pamiętnik jubileuszowy*, s. 68; *Pamiętnik zjazdu*, s. 62; *Chyrowiacy, słownik*, s. 28; ZCH 1905, nr 4, s. 184-185 (nekrolog). – ATJKr. 456, s. 444; 648, s. 129; 788, s. 168.

BAL WŁADYSŁAW

Ur. ok. 1855. Balowie byli starą rodziną ziemianką mieszkającą na terenie Galicji, mieli swoją kaplicę cmentarną w Tuligłowach, gdzie spoczywali Balowie herbu Gozdawa, zmarli w II połowie XIX w. Wielu członków rodu Balów żyło w ziemi sanockiej, w okolicach Leska, i z tej rodziny pochodził Władysław Bal.

W konwiktie od 1865 do 1869/70. W październiku 1865 był w klasie przygotowawczej, a we wrześniu 1867 w klasie II. 18 XI 1866 przystąpił do I Komunii św.

W 1890 był właścicielem majątku Rudenka w pow. Lesko, a w 1906 właścicielem dóbr Olszanica i Wańkowska. W 1902 należał do Galicyjskiego Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego we Lwowie jako zastępca prezesa wydziału w Dobromilu.

♦ *Pamiętnik zjazdu*, s. 49; *Skorowidz dóbr tabularnych*, s. 176; *Szematyzm Królestwa Galicji*, s. 772; Z. Hauser, *Podróże po*

cmentarzach Ukrainy, t. 3, Kraków 2007, s. 282. – ATJKr. 452, s. 201 (bis), 232, 259; 648, s. 45.

BARANOWSKI BOLESŁAW

Ur. ok. 1875. Był prawdopodobnie synem Kazimierza z Jerzykowa, ziemianina. Adres rodziców: Kraków, Grodzka 31. W 1884 pod tym adresem mieszkał Kazimierz Baranowski z Jerzykowa, zapewne ojciec Bolesława.

Kazimierz Baranowski, obywatel, zamieszkały w Krakowie, miał w 1886 m.in. syna Jacka, studenta UJ. W Krakowie mieszkał też Teodor Baranowski, właściciel olejarni, który w 1887 otrzymał nobilitację austriacką.

W konwiktzie w Tarnopolu od 1 IX 1884, przybył do klasy I. Potem uczył się w konwiktzie w Chyrowie w latach 1886-1889 (kl. II-IV).

Ukończył studia wyższe. Prawdopodobnie w 1905 był radcą namiestnictwa i kształcił córkę w Liceum W. Niedziałkowskiej we Lwowie.

♦ *Pamiętnik zjazdu*, s. 50 (bez adresu); S. Górczyński, *Nobilitacje w Galicji*, s. 63. – ATJKr. 788, s. 253.

BARAŃSKI JÓZEF

Ur. w 1865 (w 1876 miał 11 lat) w Łukawicy, zm. ok. 1890. Syn Juliusza, właściciela dóbr Łukawica Niższa w pow. stryjskim, i Klotyldy z Łodyńskich (ur. w 1848), brat Tadeusza i Włodzimierza. W 1883 – adres rodziców: Łukawica per Stryj.

W konwiktzie od 1875. W 1875/76 był w klasie I. Potem

przeniósł się do Lwowa. W 1878/79 uczył się w klasie III w Gimnazjum Stefana Batorego we Lwowie. Powrócił do konwiktzu w Tarnopolu 1 IX 1879 do klasy IV gimnazjalnej. W 1879/80 był w klasie IV, we wrześniu 1881 w klasie VI, a we wrześniu 1882 w klasie VII.

6 XI 1877 brał udział w przedstawieniu dramatycznym „Franciszek Karrara” ku czci rektora A. Kamieńskiego (kapela), a 30 VI 1878 w uroczystości zakończenia roku szkolnego (kapela). Dodatkowe lekcje: muzyki, gimnastyki i tańca. Na korepetytora płacił 30 złr. miesięcznie. Opuścił zakład 30 VI 1883, zapewne po maturze. W 1884 został przyjęty do Sodalicii Mariańskiej.

W 1886 był właścicielem majątku Łukawica Niżna. W 1890 właścicielem majątku Bratkowce, Antoniówka i Łukawica Niżna (lub Niższa) koło Stryja był już Juliusz Barański, Józef zmarł zatem przed 1890.

♦ *Pamiętnik zjazdu*, s. 49; *Historia szkolnictwa*, t. III, cz. 1, s. 127; ZCH 1893, nr 2, s. 34. – ATJKr. 456, s. 415, 441; 648, s. 195; 788, s. 89; 959, k. 168, 447; 1217 I, k. 345, 346v.

BARAŃSKI TADEUSZ

Ur. ok. 1870. Syn Juliusza i Klotyldy z Łodyńskich; adres rodziców: Łukawice per Stryj; brat Józefa i Włodzimierza.

W konwiktzie od 1 IX 1879, przybył do klasy I gimnazjum, wcześniej uczył się we Lwowie. W 1879/80 uczył się w klasie I, w 1880/81 w klasie II, we wrześniu 1881 w klasie III, we wrześniu